

"לא, כי צחקת"

ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל: ויאמר שוב אשוב אליך כעת תיה ונהנה בן לשרה אשתך ושרה שמעת פתח האהל והוא אחריו: ואברהם ושרה זקנים באים בימים גדל להיות לשרה ארח פגשים: ותצחק שרה בקרבה לאמר אחר בלתי היתה לי עדנה ואדני זקן: ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי: היפלא מה דבר למועד אשוב אליך כעת תיה ולשרה בן: ותכחש שרה לאמר לא צחקתי פי גראה ויאמר לא פי צחקת: (בראשית יח, ט—10)

תיאור הבשורה על הולדת יצחק הוא תמוה. ראשית האורחים מבררים היכן אשתו של אברהם. אך למרות שמתברר שהיא באהל הם אינם קוראים לה, אלא מודיעים ומבשרים לאברהם על הולדת יצחק. אלא, שאז מתברר ששרה שומעת את הדברים כיוון שהיא עומדת בפתח אוהלה. סביר לומר שהשמועה הגיעה לאוזניה לא במקרה. אלא, שהאורחים המתנינו לומר את שבפיהם רק לאחר שווידאו ששרה שומעת את דבריהם. לאחר התיאור הזה ישנה אתנחתא ובפסוקים מובאת הערת סוגרים, הודעה לקורא. לפי הנאמר, המצב האובייקטיבי הטבעי סותר מעיקרו את האפשרות להולדה. הערת ה"עורך" הזו מטרימה את צחוקה של שרה ומציבה אותו כתגובה מתבקשת. בכל זאת הקב"ה מתעניין לדעת מדוע צחקה שרה וכיצד זה אינה מאמינה ובוטחת ביכולתו של הקב"ה לנס. שרה מכחישה את הצחוק בפני אברהם. ממילא, צחוקה היה בקרבה ואיש לא יכול היה לדעת. הפסוקים מתארים את חששה להודות. אולם, אז הקב"ה פונה אל שרה ישירות ואומר לה: "לא כי צחקת".

קשה להבין את השתלשלות המאורעות העקלקלה הזו. מדוע לא לבשר לשרה ישירות על הלידה הצפויה? מדוע בפעם הראשונה שרה מכחישה את צחוקה? מה סיבת ההתעקשות להביך את שרה ולומר לה שהיא משקרת וכי צחקה? איזה הישג מתקבל מהתגובה הזו שנראית קטנונית למדי? ומדוע שרה אינה מצדיקה את צחוקה המוצדק?

אין זאת אלא, שכל הסיטואציה בוימה על ידי האורחים על מנת לאפשר את צחוקה של שרה. יתר על כן, אברהם קיבל את הבשורה על הולדת יצחק לפני ברית בין הבתרים ובשבילו אין בהודעתם שום הפתעה. שרה היא שאינה יודעת על הלידה הצפויה והיא זו שהאורחים טורחים לוודא שתשמע את ההבטחה. אך בו בזמן טורחים להשאירה עם עצמה, דבר המועיל לחילוץ של תגובה אותנטית ממנה. צחוקה של שרה אינו המשימה והיעד הסופי. המדרש מביא את דברי רב כהנא בעניין זה. לדבריו, הקב"ה התחכם, ותכנן את כל המאורע כך שבסופו של דבר יוכל לעמוד מול שרה ולשוחח איתה. וכדבריו: "כמה כרכורין כרכר בשביל להשיח עמה". (מדרש רבה) הקב"ה עושה שמיניות באוויר כדי להביא את שרה לידי צחוק שיהיה הגורם המזמן לשיחה ישירה, הידברות ותוכחה. הרעיון שהקב"ה "מכרכר" כדי לדבר עם שרה הוא תמוה. היפלא מה דבר? לא זו אף זו, ברגע השיא, כשהקב"ה הצליח להשיג לעצמו את הפגישה המיוחלת. כל שהוא אומר לשרה הוא משפט בן שלוש מילים בלבד: לא, כי צחקת!

ויש לעיין היטב במשמעות שלוש המילים הללו ובפשרן. מה החשיבות הגדולה בהבכתה של שרה ובתפיסתה בקלקולה? נראה שאין כאן האשמה בחוסר כנות בלבד, מה שהקב"ה אומר לשרה הוא, שהסיבה לכך שהיא לא ילדה הוא העובדה שצחקה. הגורם המעכב את הלידה אינו אי יכולתו של הקב"ה אלא אופי אמונתה של שרה. המדרש אומר זאת באופן אחר: "לולי אמר הקב"ה לאברהם ששרה תלד לו בן, שרה לא היתה יולדת, כיוון שלא האמינה". (ילקוט שמעוני)

ישנם מצבים שבהם הקב"ה רוצה להושיע, אך אי האמון מעכב, מפריע ומסכל את ההצלה. האדם עומד בדרכו של הקב"ה להושיע אותו. הכשלת המהלך האלוקי טמונה בקוצר הראיה של האדם. האדם מורגל בחשיבה לוגית שבבסיסה תהליכים המורכבים מסיבה ותוצאה. האדם אינו מסוגל לחשוב שחומץ יכול לדלוך. תפילות שנישאות לרפואת אדם על ערש דווי מבקשות רחמים ונס. אלו מבוססות על המחשבה שנחסמו הנתיבים שבדרך הטבע. ביסוד התפיסה הזו מונחים שני כשלים מהותיים: האחד הוא במחשבה שהטבע אינו ניסי, והשני הוא של קריאה חד מימדית של מצבים. ולמעשה, אובדן האמונה ביכולת הבלתי מוגבלת של הבורא, שאינו כפוף למערכות של הסיבה והתוצאה. בהיותו סיבת כל הסיבות.

"דהענין הוא כך, שהצדיק צריך לקדש עצמו כל כך ולהכיר נפלאות וגדולות הבורא ברוך הוא עד שיבא למדרגה כזו שגם אם יראה איזה פלא לא יפליא בעיניו לחידוש גדול... ונמצא מה שיתפלא האדם על איזה פלא שהוא חדוש גדול בעיניו הוא מיעוט קילוס המקום ברוך הוא" (נועם אלימלך, וירא)

הביטוי החיצוני של החשיבה הזאת הוא הצחוק. אדם צוחק כשהוא נתקל בשבירה של ה"רצף הנכון" של סדרי עולם. הילדים שלי מספרים בדיחה המכילה משפט אחד: "אדם אחד הלך ברחוב, אופס שניצל", הבדיחה הזו היא המקבילה של ההחלקה על בננה. מה שמצחיק הוא השיבוש של המהלך, מקרה בלתי צפוי ששובר וקוטע את האינרציה. השבירה מעוררת לצחוק. שרה אומרת "האף אמנם אלד?" סיפורם של האורחים נדמה לה כקריקטורה, כסתירה וכנונסנס. שרה שומעת את האירוניה שבדברי האורחים ותגובתה מבליטה את אמונתה העמוקה בכך שיש סדר בעולם, וכי הרעיון שהיא תלד הוא מחוץ לסדר הזה. מנקודת מבטה של שרה, הבאת ילד לעולם מחייבת שבירה של הדין. לכן, אברהם מאמין, כי אברהם איש של חסד, אך שרה צוחקת.

מתברר שאף שרה כלואה בדפוסי החשיבה הללו, המנמיכים את קומתו של הקב"ה.

מתוך כך, שרה העמידה את הקב"ה במצב בלתי נסבל. והקב"ה מתייגע, כיצד ניתן להביאה לאימון מלא ובטחון בהבטחת ה' עד כדי הפקרת הדאגה וביטול הדין. לכן, היה צריך להציב את שרה מול המראה. להעמידה אל מול צחוקה. הקביעה "לא כי צחקת" אינה הקביעה שהיא שיקרה. ולפי דברינו המילה "כי" אינה מתפרשת כ"אלא" כמו שאומרים כל המפרשים. המילה "כי" מתפרשת כאן כסיבתיות. כיוון שאת צחוקת אינך יולדת. הצחוק מגלה באופן הכי מובהק את סתרי ליבה של שרה ואת אופי אמונתה בהופעת ה' בעולם, בדין.

קריאה עדינה בפסוקים בעקבות המדרשים מבארת יפה שכל המהלך האלוקי היה מהלך מתוכנן של חשיפת הצחוק ותוכחה שעיקרה ומטרתה הסופית שינוי תודעתי ודתי. עמידת שרה מול ה', בורא העולם בחסד.